

64-72-88/1
07.09.18

До спеціалізованої вченої ради
Д 35.052.19
Національного університету «Львівська
політехніка»
(79008, м. Львів, вул. Князя Романа, 1-3)

ВІДГУК

**офіційного опонента - доктора юридичних наук, доцента, Турчака
Олександра Володимировича на дисертацію Маськовіти Марії
Миколаївни на тему: «Присяга працівника ОВС України: історико-
правовий вимір», подану на здобуття наукового ступеня кандидата
юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історії держави
і права; історія політичних і правових учень**

Аналіз матеріалів дисертації та автореферату М.М. Маськовіти, а також ознайомлення з її публікаціями, дає підстави стверджувати, що автором проведено науковий аналіз теми, актуальної як в теоретичному, так і прикладному плані. Дослідником виділено новизну опрацьованих питань, сформульовані власні висновки та пропозиції, що виносяться на захист. У зв'язку зі складністю та специфікою завдань, що постали перед дисертантом у ході виконання роботи, успішно використано достатній арсенал методологічних та методичних прийомів для досягнення поставлених цілей.

Такий загальний попередній висновок підтверджується за основними параметрами, що ставляться до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук.

1. Актуальність обраної теми дослідження зумовлена насамперед її значенням для науки та актуальних правотворчих процесів сьогодення. Присяга є одним з найдавніших правових інститутів, що зберігся та гармонійно увійшов у сучасне вітчизняне право.

Чинне законодавство України передбачає порядок прийняття присяги для державних службовців. Присягу приймають працівники органів внутрішніх справ, Національної поліції, прокуратури, судді, адвокати та багато інших посадових осіб. Її вплив настільки значний, що охоплює сфери внутрішньої та зовнішньої політики, військової справи і навіть розвиток історичного процесу. У чинному праві це явище трапляється в різних галузях, що дозволяє говорити про те, що феномен «присяга» є відносно автономним комплексним правовим інститутом.

Маськовіта М.М. розглядає присягу як юридичний феномен, що являє собою офіційну урочисту обіцянку дотримуватися і виконувати права та обов'язки відповідно до посади, здійснюється в особливому ритуальному порядку на основі спеціалізованих символічних дій, також це визначальний момент зміни спеціального правового статусу суб'єктів.

Водночас поняття, зміст, сутність присяги, історичний аспект формування та розвитку, сучасне правове регулювання, порядок прийняття і відповідальність за порушення положень присяги досі є малодослідженими і потребують теоретичного аналізу. Крім того, важливо розробити єдиний законодавчий підхід у сфері регулювання інституту присяги щодо всіх суб'єктів правоохоронної діяльності, розкрити значення присяги у вирішенні питання щодо моменту набуття відповідного правового статусу.

На сьогоднішній день відсутнє комплексне осмислення правового інституту присяги в Україні, що безумовно актуалізує обраний Маськовітою М.М. аспект дисертаційного дослідження.

Таким чином, обрана дисертантом тема є актуальною, науково значущою, слід підтримати позицію автора щодо необхідності і доцільності дослідження проблеми інституту присяги у системі права України.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність і новизна.

Сформульовані автором наукові положення, висновки і рекомендації *обґрунтовані та достовірні*. Вони базуються на позиціях гармонійного поєднання наукових досягнень минулих років та сучасних методологічних підходів до пізнання державно-правових явищ. Автор володіє добрими знаннями історіографії проблеми та сучасною методологією теоретико-правового дослідження, яка охоплює цілий комплекс філософських, загальнонаукових і спеціальнонаукових методів, що забезпечують здійснення об'єктивного аналізу предмету дослідження.

Тематична спрямованість дисертаційного дослідження на осмислення інституту присяги працівника ОВС України зумовила і використання відповідних методів верифікації одержаних дисертантом наукових результатів. У роботі використано низку методів дослідження, що зумовлена системним і комплексним підходами, які дають можливість досліджувати представлені в дисертації проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. У ході дослідження автор використовував традиційні методи наукових досліджень державно-правових явищ: філософський, логічний, аналітичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, функціональний, метод тлумачення права, що забезпечило можливість одержання найповніших, достовірних й обґрунтованих результатів.

У роботі використано історико-правовий метод, котрий залучено до аналізу еволюції інституту присяги працівників ОВС України (підрозділи 1.3, 2.1), діалектичний метод аналізу присяги у взаємозв'язку з іншими явищами (підрозділи 2.2, 2,3). Формально-правовий та абстрактно-логічний методи було використано при вивченні сутності основних понять і категорій (підрозділ 2.2)

Метод порівняльного аналізу та ідентифікації залучався до опрацювання джерельної бази дослідження. Структурний метод дав можливість розкрити роль працівників ОВС у здійсненні правоохоронної діяльності (розділ 3), тощо.

Авторська концепція розкриття історико-правової сутності інституту присяги працівника ОВС України опирається на сучасні методологічні засади, що обумовлені переходом від ідеологічно заангажованої й політизованої суспільно-політичної концепції до творення нових теоретико-методологічних і нормативно-правових конструкцій, адекватних уявлень і трактувань суспільних та державно-правових явищ. Методологія вивчення задекларованої теми відповідає загальним рисам методології правового пізнання.

Використана методологічна основа дослідження забезпечила досягнення поставленої мети, створила можливість всебічно проаналізувати проблему, провести науковий аналіз усіх аспектів явища присяги працівника ОВС України.

Обґрунтованість одержаних автором наукових результатів підтверджується також і використаною широкою джерельною базою. Вцілому, джерельна база достатньо презентабельна і різноманітна за змістом. У сукупності досліджені наукові комплекси та проаналізовані документи дали можливість з необхідною достовірністю розкрити тему.

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації підтверджується їх апробацією у відкритому друці, обговоренням на наукових конференціях, інших наукових заходах. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх науковою значущістю, але і певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини в загальній теорії держави і права, їх затребуваністю на сучасному етапі у сфері правових відносин.

Проведена автором науково-дослідна робота є результатом його власних напрацювань, що отримані в процесі комплексного наукового дослідження інституту присяги працівника ОВС України.

Наукова новизна дисертаційної роботи охоплює низку положень:

1. Новим в дисертації, що захищається, є те, що автором уперше здійснено періодизацію основних етапів становлення і розвитку інституту

присяги працівника органів внутрішніх справ в контексті національного державотворчого і правотворчого процесів.

2. Заслуговує на увагу запропоноване дослідником обґрунтування визначення поняття «присяга» як наукової категорії загальної теорії права.

3. Автор встановив основні юридичні ознаки поняття «присяга», що дало можливість визначити сутність, зміст і властивості цієї категорії, розкрити її призначення в правовій системі України.

4. Дослідник розкрив роль і значення деонтологічних кодексів як морально-правової основи підвищення ефективності дотримання і реалізації присяги працівниками ОВС.

Структура дисертації Маськовіти М.М. не викликає заперечень. Вона цілком пов'язана з метою, тими завданнями, які поставив перед собою здобувач та специфікою дослідження предмета і об'єкта. Дисертація складається з вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (242 найменування використаних джерел) та додатків (4 позиції). Повний обсяг дисертації становить 225 сторінок, основний текст – 186 сторінок. Виклад змісту цілком логічний та послідовний.

За своїм змістом дисертація Маськовіти М.М. вписується у науково-дослідну тематику робіт Львівського державного університету внутрішніх справ «Держава і право: філософсько-правовий та теоретико-історичний виміри» (державний реєстраційний номер 0113U002433) та «Проблеми реформування правової системи України» (державний реєстраційний номер 0113U007492), а також відповідно до Закону України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки».

Як і належить кваліфікованій науковій роботі, дисертація починається зі вступу, в якому обґрунтовано актуальність наукового дослідження, наголошено на зв'язку теми дисертації з науковими програмами, планами, темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методологію наукової праці, сформульовано новизну та викладено основні положення, що

виносяться на захист, визначено наукове і практичне значення одержаних результатів, вказано на їхню апробацію та публікації.

Робота спирається на значну джерельну базу - 242 наукові праці з різних галузей знань – філософії науки, філософії права, конституційного права, загальної теорії держави та права, тощо. Залучені праці як вітчизняних, так й зарубіжних вчених різних періодів становлення та розвитку юридичної науки.

Логічною є її архітектоніка.

У першому розділі визначено теоретико-методологічні засади дослідження явища присяги працівника органів внутрішніх справ, проаналізовано стан наукової розробки теми, розкрито методологію дослідження і понятійно-категоріальний апарат проблеми. Автор намагалася розкрити основні історико-правові та методологічні засади присяги, визначити концептуальні підходи до її розуміння як правового інституту.

Важливим для рецензованого дослідження є другий розділ. У другому розділі дисертації дослідниця здійснила історико-правовий аналіз становлення та розвитку інституту присяги працівників ОВС, розкрила поняття, сутність та значення присяги працівників органів внутрішніх справ.

Викликає інтерес третій розділ дисертації. Він присвячений розкриттю значення присяги працівників ОВС при здійсненні ними професійної діяльності. Проаналізовано морально-етичні принципи прийняття присяги працівниками органів внутрішніх справ, а також запропоновано рекомендації щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання присяги працівника органів внутрішніх справ.

Узагальнюючи наведене, можна зробити висновок про те, що дисертація М.М. Маськовити написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову цінність. Структура дисертаційної роботи логічно побудована, ключові проблеми сформульовані досить чітко, наукові положення достатньо обґрунтовані та достовірні. Загальні висновки та висновки з окремих питань

теми дослідження мають вагомe значення для загальної теорії держави і права.

3. Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і пропозиції можуть бути використані та використовуються:

– у науково-дослідній роботі – для вдосконалення і подальшого розвитку загальнотеоретичних уявлень про категорію «присяга» в теорії права та галузевих науках;

– у навчальному процесі – під час підготовки та проведення навчальних занять з дисциплін «Історія держави і права України», «Теорія права і держави», «Актуальні проблеми теорії права і держави», «Соціологія права», «Філософія права», «Порівняльне правознавство»;

– у правотворчій роботі – аналітичні напрацювання і розробки суб'єкти правотворення та правозастосування можуть використовувати для удосконалення чинних і прийняття нових законів та інших нормативно-правових актів, а також покращення якості законодавчої і правозастосовної практики (запропоновано доповнення до Закону України «Про Національну поліцію»).

На наукову новизну дисертаційного дослідження претендують авторські положення та висновки про зміст присяги, види та особливості функціонування у сучасних правових системах.

Наукове значення дисертаційної роботи М.М. Маськовіти полягає в тому, що воно розв'язує актуальне для правової науки завдання: розкриває історико-правовий вимір інституту присяги працівника ОВС України.

4. Повнота викладу одержаних результатів в опублікованих працях.

За темою дисертації опубліковано 12 публікацій, з яких шість статей у наукових фахових виданнях України, з яких три входять до міжнародних наукометричних баз (*Index Copernicus*), а також у шести збірниках тез доповідей на науково-практичних заходах.

Дисертація обговорена та схвалена на засіданні кафедри теорії та історії держави і права Львівського державного університету внутрішніх справ.

Автореферат дисертації відображає її структуру, основні положення та висновки дослідження.

5. Зауваження до дисертації.

У цілому викладене свідчить про такі позитивні риси дисертації Маськовіти М.М., як актуальність, наукова новизна, практична значущість, методологічна обґрунтованість та доступність до сприйняття. Водночас, дисертація, як і кожна дійсно вагома творча праця, викликає низку роздумів, відкриває широкий простір для наукової дискусії. В рамках цього відгуку варто зупинитися на деяких конкретних дискусійних положеннях, що могли б, на нашу думку, слугувати предметом для дискусії на її публічному захисті, твердженнях, що потребують додаткової аргументації, зауваженнях та побажаннях до її автора, а саме:

1. Так, погоджуючись з авторським підходом до розуміння присяги як правового поняття, в той же час потребує уточнення положення про присягу як «визначальний момент зміни спеціального правового статусу суб'єктів» (С. 105).

2. У роботі особливу увагу приділено аналізу окремих видів присяг. Так, виділено присягу судді Європейського суду з прав людини, яку він приймає на першому пленарному засіданні (С. 93). Однак, дослідниця не розглянула особливостей складання присяги судьями інших міжнародних судових органів (Міжнародного комерційного арбітражу, Міжнародного трибуналу тощо).

3. Аналізуючи історико-правовий розвиток інституту присяги, на сторінці 182 дисертації зазначено: “з розвитком конфесійних організацій церква стає одним з домінантних інститутів і присяга набуває релігійно-правового, а згодом тільки юридичного факту. Саме з розвитком суспільних відносин присяга із соціального явища поступово трансформувалася у

правове поняття, шляхом забезпечення державним примусом і закріплення правового зв'язку присяги з державою". Однак, на нашу думку, варто було б приділити увагу розгляду питання про особливості складання присяги і відповідальності за її порушення на сучасному етапі діяльності Католицької та Православної церков в Україні.

4. Позитивним є звернення уваги на правозастосовну практику щодо притягнення до відповідальності працівників ОВС за порушення присяги. Однак, дисертантці варто було б здійснити аналіз судових рішень про притягнення до юридичної відповідальності інших категорій державних службовців (суддів, працівників прокуратури, Національного антикорупційного бюро) за порушення присяги та здійснити порівняльний аналіз цієї практики.

Зазначені дискусійні положення, що притаманні будь-якій теоретично складній та методологічно насиченій науковій праці, не впливають, а навпаки, підкреслюють високий теоретичний рівень змісту наукового дослідження М.М. Маськовіти.

6. Висновок про відповідність дисертації нормативним вимогам законодавства України.

Вищенаведені зауваження стосуються лише окремих аспектів дослідження і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку змісту дисертаційної роботи М.М. Маськовіти «Присяга працівника ОВС України: історико-правовий вимір», яка характеризується науковою новизною у визначенні питань, які є актуальними як у теоретичному, так і у практичному аспектах. Вона є завершеною, самостійно підготовленою дисертантом кваліфікаційною науковою працею, що містить наукові положення та науково обґрунтовані результати у сфері загальної теорії держави і права, що розв'язують важливу наукову проблему та мають вагоме наукове і практичне значення для утвердження Української демократичної правової держави. Її

зміст відповідає паспортній спеціальності 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Відтак, за актуальністю обраної теми, науковою новизною одержаних результатів, практичним значенням та оформленням дисертаційна робота «Присяга працівника ОВС України: історико-правовий вимір» відповідає вимогам викладеним в п. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, що висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор **Маськовіта Марія Миколаївна** – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

Офіційний опонент:

доктор юридичних наук, доцент,
начальник науково-дослідної лабораторії (військово-історичних досліджень) Наукового центру
Сухопутних військ Національної академії
сухопутних військ імені гетьмана П. Сагайдачного **О.В. Турчак**

Підпис Турчака О.В. засвідчую:

Заступник начальника Національної академії сухопутних
військ імені гетьмана П. Сагайдачного з наукової роботи
кандидат історичних наук, доцент **А.В. Слюсаренко**

